

10. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin²⁸⁰.

Tavoitteena on ohjata oppilaita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksi- ja monikielisyttä ja siten vahvistaa oppilaiden kielellistä tietoisuutta ja metalingvistisiä taitoja. Koulutyöhön voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja oppilaat käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja yhteisönsä tietämystä oman kieli- ja kulttuurialueensa luonnosta, elämäntavoista, historiasta, kielistä ja kulttuureista. Kulttuurista monilukutaitoa voidaan vahvistaa mediakasvatuksella ja ottamalla huomioon oppilaiden ja heidän perheidensä mediakulttuuri.

Perusopetuslain mukaan perusopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä²⁸¹, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

10.1. Saamelaiset ja saamenkieliset

Saamelaisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvamista kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä antaa heille mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Tavoitteena on lisätä oppilaiden valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä²⁸². Silloin kun perusopetus on saamenkielistä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja kielen käyttöä. Opetus perustuu yhteisölliseen näkemykseen kielestä. Yhteisön jäsenyys ja osallisuus lujittuvat, kun oppilaat oppivat käyttämään kieltä yhteisölle ominaisella tavalla.

Saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksessa otetaan huomioon eri saamen kielet ja niiden murteet sekä kielen sisältämä kulttuurinen tietous. Oppilaita ohjataan ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja vaikutuksia ympäristöönsä sekä myönteisen viestintäilmapiiirin rakentamisen tärkeyttä osana oman elämänsä hallintaa ja kielellistä tapakasvatusta. Kielellisten taitojen kehittyessä oppilaat saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä ja arvostusta oman kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä sekä itselle, yhteisölle ja yhteiskunnalle että muille alkuperäiskansoille. Oppilaita ohjataan ymmärtämään ja arvostamaan myös muita kieliä ja kulttuureja.

Yhdenvertaisuusperiaatteiden mukaisesti saamelaistaustaisilla lapsilla ja nuorilla on yhdenvertainen oikeus opiskella sukunsa kieltä, riippumatta asuinpaikasta. Raahessa tuetaan sujuvilla käytännön järjestelyillä oppilaiden mahdollisuutta osallistua pohjoissaamen kielen ja saamelaisen kulttuurin täydentävään opetukseen.

²⁸⁰ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 §

²⁸¹ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

²⁸² Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

10.2. Romanit

Romanien opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden identiteetin kehitystä ja tietoisuutta omasta historiasta ja kulttuurista. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Opetus vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä kotien kanssa.

Oppilaille pyritään tarjoamaan romanikielen opetusta. Mahdollisuuksien mukaan heille tarjotaan myös romanikielistä opetusta. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden ikä ja romanikielen taito ja hyödynnetään romanikielistä yhteisöä ja mediaa.

Opetuksessa huomioidaan sisältöihin kuuluvat aineellinen ja henkinen kulttuuriperintö, romanien historia ja nykykulttuuri, tapakulttuurin erityispiirteet alueellisine eroineen ja muutoksineen. Ranimusiikin, kirjallisuuden, suullisen kerrontaperinteen, runouden ja käsityöperinteen eri muotoja otetaan esille opetuksessa.

Koulussa opetettavaa kirjakieltä ja pääosin kotona opittua puhekieltä käsitellään toisiaan täydentävinä elementteinä. Kielen käyttöalojen laajentumiseksi hyödynnetään kodin ja koulun sekä eri tahojen välistä yhteistyötä sekä monimediaisia oppimisympäristöjä.

10.3. Viittomakieliset

Viittomakielisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä. Opetuksessa hyödynnetään viittomakielistä yhteisöä ja mediaa. Viittomakieltä käyttävät oppilaat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Perusopetuslain mukaan kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä²⁸³. Lain perusteluiden mukaan ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille²⁸⁴ opetus tulee antaa viittomakielellä. Viittomakielinen perusopetus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä oppilaista. Viittomakielisen perusopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielen taitoa ja lisätä valmiuksia toimia erilaisissa ympäristöissä.

Viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaat vahvistavat valmiuksiaan vuorovaikutukseen viittomakielellä osana oman elämänsä hallintaa. Vuorovaikutustaitojen kehittyessä he saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Viittomakielisille kuuleville annetaan viittomakielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä viittomakielisen kommunikaation merkityksestä itselle ja viittomakieliselle yhteisölle.

Kuulovammaisten oppilaiden opetuksen järjestämisessä on huomioitu, että osalle kuulovammaisia ensisijainen kieli ei ole puhuttu kieli, vaan viittomakieli. Huoltajat voivat valita lapsensa äidinkielen. Tällöin oppilaan ensisijaisena kielenä ja opetuskielenä voi olla viittomakieli. Tarvittaessa pyritään järjestämään oppilaalle viittomakielen taitoinen opettaja.

Raahessa kuulovammaiset oppilaat käyvät pääosin omaa lähikoulua. Erityisluokkaopetusta tai säännöllistä tukiviittomien tai viittomakielen opetusta tarvitsevat oppilaat ohjataan kouluun, josta löytyy tähän tarpeeseen paras osaaminen.

Kommunikaatiotavan ja ensisijaisen kielen valinta on hyvin monisyinen prosessi, jonka tulee perustua lapsen tarpeisiin. Tavoitteena on kieli, joka toimii ajattelun ja kommunikaation välineenä. Osa oppilaista tarvitsee puheen ja kielen oppimisen tueksi vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä, kuten tukiviittomia tai viitottua puhetta. Osa huonokuuloisista ja

²⁸³ Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

²⁸⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi 86/1997

sisäkorvaistutetta käyttävistä oppilaista tarvitsee apuvälineistä huolimatta oppilaskohtaista tukea suoriutuakseen opinnoistaan oman taitotasonsa mukaisesti.

10.4. Muut monikieliset oppilaat

Muiden monikielisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyttä sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Siten oppilaat saavat valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden taustat ja lähtökohdat kuten äidinkieli ja kulttuuri sekä maassaoloaika.

Monikielisiä oppilaita rohkaistaan käyttämään osaamistaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja oppilas oppii viestimään koulun oppiainesisällöistä myös omalla äidinkielellään. Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta.

Valtioneuvoston asetuksen²⁸⁵ mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti. Oppilas opiskelee suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita yhdellä tai usealla kielitaidon osa-alueella, jolloin hänen osaamisensa ei ole riittävää yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai oppilaan suomen kielen taito on muutoin riittämätön suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun (katso myös Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus).

Oppilaan oman äidinkielen ja suomen tai ruotsin kielen opetuksen ohella oppilaille annetaan tarvittaessa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Maahanmuuttotauksaiselle oppilaalle voidaan laatia suunnitelma opintoja varten. Mikäli oppilas on ilman huoltajaa alaikäisenä maahan tullut tai muu maahanmuuttajalapsi tai -nuori, jolle laaditaan kotoutumisen edistämiseksi annetun lain (681/2023) mukainen kotoutumissuunnitelma, voi oppilaalle laadittava suunnitelma olla osa sitä

Oppilas, jolla ei ole riittävää suomen kielen taitoa yleisopetuksen ryhmässä opiskelemiseen, aloittaa noin vuoden kestävässä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa. Tämän jälkeen oppilas opiskelee hänelle osoitetussa lähikoulussa, jossa hän saa suomi toisena kielenä -opetusta. Kaikessa opetuksessa otetaan huomioon kunkin oppilaan suomen kielen taso. Mikäli oppilas tarvitsee tukea, edetään luvun 7 kirjausten mukaisesti.

Maahanmuuttotauksaisten ja vieraskielisten oppilaiden arvioinnin periaatteet on kirjattu opetussuunnitelman liitteeseen 3.

Raahessa järjestetään oman äidinkielen opetusta huoltajan sitä pyytäessä, mikäli ryhmäkoko (vähintään 5 oppilasta/koulu) täyttyy ja opetettavaan kieleen löytyy pätevä opettaja.

Raahessa järjestetään oman uskonnon opetusta huoltajien sitä pyytäessä ja ryhmäkokoehtojen täytyessä.

Kaikissa oppiaineissa toteutetaan kielitietoista opetusta. Oppiaineelle tyypillisen suomenkielisen sanaston ja käsitteistön ymmärtämiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Oppilaita kannustetaan käyttämään suomen kieltä kouluarjen vuorovaikutustilanteissa. Lisäksi oppilasta rohkaistaan opiskelemaan omaa äidinkieltään hyödyntäen sekä sitä myös kehittäen. Oppilaalle tarjotaan myös opetuskielen tukiovetusta. Koulujen toimintakulttuuria ohjaa kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus. Oppilaiden kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittymisen kannalta oman kielen ja uskonnon opetus on tärkeää. Oman kielen ja uskonnon opetus sekä eri oppiaineissa toteutettava

²⁸⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 8 § 2 mom.
106

kieli- ja kulttuuritietoinen opetus antavat oppilaille pohjan oman kulttuuriin rakentamiseen kriittisen tarkastelun kautta.

10.5. Perusopetukseen valmistava opetus

Perusopetuslaissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta. Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu maahanmuuttajataustaisille oppilaille, joiden suomen kielen taito ja muut valmiudet eivät riitä esi- ja perusopetuksen ryhmissä opiskelemiseen. Opiskelun pääpaino on suomen kielen opinnoissa ja eri oppiaineiden sisällöissä. Opetus tapahtuu suomen kielellä.

Valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opetuksen tavoitteet määritellään tarkemmin valmistavan opetuksen oppilaan omassa opintoja varten tehtävässä suunnitelmassa, opinto-ohjelmassa. Tavoitteiden määrittelyn lähtökohtana ovat oppilaan suomen tai ruotsin kielen taito sekä oppilaan aikaisempi koulunkäyntihistoria.

Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan perusopetukseen oppilaan ikätasoa vastaaviin opetusryhmiin. Integroinnin tavoitteena on edistää kotoutumista, opiskeluvaikeuksien ja suomen kielen taidon kehittymistä sekä laaja-alaisen osaamisen ja eri oppiaineiden sisältöjen omaksumista.

Raahan kaupunki on laatinut paikallisen opetussuunnitelman valmistavaan opetukseen, joka noudattaa valtakunnallisia perusopetuksen opetussuunnitelman 2015 -perusteita. https://raahe.fi/sites/raahe.fi/files/opetustoimi/Perusopetuksen_valmistavan_opetuksen_ops.pdf

10.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon paikalliset, kieleen ja kulttuuriin liittyvät erityiskysymykset ja ratkaistaan, miten opetus järjestetään. Opetussuunnitelman laadinnassa tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä kyseisten kieli- ja kulttuuriyhteisöjen kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten oppilaiden kieli, kielelliset valmiudet ja kulttuuri otetaan huomioon opetuksen järjestämisessä ja koulutyössä ja miten opetus käytännössä järjestetään*
- minkälaisin toimenpitein oppilaiden kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä tuetaan*
- käytetäänkö suunnitelmaa oppilaan opiskelun tukena sekä mikä on suunnitelman rakenne ja keskeinen sisältö.*

Raahessa valmistavan opetuksen oppilaille tehtävä suunnitelma opintoja varten, **opinto-ohjelma**, kirjataan Wilmaan oppimissuunnitelmapohjaan ja sitä päivitetään aina tarvittaessa.

Oppilaan omaan suunnitelmaan opintoja varten, **opinto-ohjelmaan**, kirjataan:

- oppilaan lähtötaso, kuten koulunkäyntihistoria, kielitaito ja oppilaan vahvuudet
- oppilaan henkilökohtaiset oppimistavoitteet, joita tarkistetaan säännöllisin väliajoin
- opiskeltavat oppiaineet, niiden tuntimäärät sekä opetuksen sisältö
- oppilaan opinnot valmistavan opetuksen opetusryhmässä ja integrointi perusopetukseen
- ohjauksen järjestäminen ja mahdollisesti tarvittavat tukitoimet
- kodin ja koulun välinen yhteistyö (esim. huoltajien äidinkieli, mahdollinen tulkin tarve)

Oppilaan oma suunnitelma opintoja varten voi olla osa kotouttamislain mukaista oppilaan kotoutumissuunnitelmaa.